

ایڈیٹر و پبلشر عبداللطیف اکرم ایم پی اے، پرنسپل باغ کونڈہ خان شہیک کرسا پور و آفس 302 قمر فلور یونیورسٹی کیمپس فیئر 1 جناح روڈ کونڈہ خان تالان کرے

105 اگست 2025ء

براہوئی ادب، شہرہ غانا منشی و شبت پہلوک

اسد وخت اس کس کہ براہوئی زبان اٹ شہیک مروک نوشت آتیا ہور ہر فگ ناچ گہس گمان ہم کنگ متوکہ، ولدا ہمو وخت بس کہ کرار کرار نوشت آتیا ہیبت منگ نا بنامس، اوکان پد کتاب آہیت شہیک مروک آ 'پیش لفظ' آہیت، ہراہیت وکان مُت بیرہ سفت وٹا کنگ کہ، داہیت ہم ہموکتا بی نوشت آتیا سوچ چست کنگ نا بنامس، داہلی ہیبت کنگ، داوقا زوری تیا خیال آتا در شایک مسر۔ 'ملاز تینا بنا توں سوچ چست کنگ نا است بڑی ع کرے۔ ودا نیام اٹ ہماز آتا 'مون مٹی' و 'نارنگی' تے ہم مون تروئی تما۔ وے دا چروئی برجالیس، داہنو ہم برجا۔ دا دل منی و شبت ہر تو م آتیا رجان آتا مونی انگ نا سو ب تو م، وے سوچ ہر فگ ہم کاظم ہرنے۔ ولدا پوسکن آدورا نا آسرا تیک ودا ہونا، ودا سو شل میڈیا نا پنگ آن پد ہر بندغ تینا وڑاٹ سوچ چست کنگ یک، ویتیا رائے ع مونی انگ اس کس عس انا موکل نا گرج منگ، وے نارنگی نا خلیس مریک۔ اسد ودا ولدا دل اعل ہم شبت و منی ہر تو م آتیا رجان آتوں مون پرمون ع۔ براہوئی ادب نا پڑا سو شل میڈیا نا بابت خیال آک منقسم ع۔ کس اس دا نا جتا ع یک، تو کس دا نا مخالفت ع لوز آتیش ہم کرینے۔ سچ آدنیائی 'سوشل میڈیا' نا بنداو تو آخا، وے اونا کاریم اٹ انگ 'سوشل پلیٹفرم' کن ع، وے براہوئی ادب نا پڑا ہینگے تو دا وے بندغ آتا اسد بھلوکچ اس تینے 'اوبلاچ' کنگ کن کاریم اٹ انگ ع۔ دا فورم آتیا سوچ چست کنگ نا ہیبت تو مریک، وے آک سوچ چست کنگ، یا کس کچھ کن کچھ کن کیگ کنگ تا ہموادیب، دانشور، لسانیات نا چا ہندار آک خریرہ۔ ودا ہیبت ہم

کہ دانتے پین کس اس آخا، اوک تینے تیت 'ادیب، دانشور لسانیات نا چا ہندار نکہ، پارہ پارفرہ۔ داہیت تینا جاگہ گاکہ سو شل میڈیا نا غادب نا بابت شرہ غا ک تین اٹ 'سطحی' پانگ مریرہ، وے اوفا است بڑی دا خاطر آن ہم کنگ کہ 'سطحی' سہی، وے ہیبت تو مرے، تا تکہ کوننگ کزنگ آن نوا کزرا تیک، مونی بریرہ۔ وے دا بابت است بڑی تے 'منفی' وڑاٹ زیات کاریم اٹ انگ ع، و ہر کس تینے براہوئی بولی نا بھلا 'کوالواہ' گوند سا ہر پڑا آگپ کنگ کن لالچک خنگک۔ دا ہیبت ہم پاش خنگک کہ منٹ اس رائے زنی' تینا اشتاف آن کاریم بلیرہ، کہ ولدا تینا کروک آہیت آتے ہم گیرام کیرہ۔ و ہراہیت آتیا تیت من منسو، ہونفے حوالہ جوڑ کر ساتینا 'چو' تینا 'باریم' ع و دنگ نا متاماری تیا خنت خنگرہ۔ ہندا ہمو حاجت ع کہ پانگ مریک کہ 'سوشل میڈیا' غایتیے 'دانشور' گوندو ک آتا بھلوکچ اسے نا چندا ناچ 'پام' اس اف۔ و اوک ایوفنا پاروک و بوک آہیت آتے تینا 'جوڑ کر سا' دانشور منگ نا متاماری تیا خنت ع۔ البتہ توں ہم اف کہ 'سوشل میڈیا' غا ایکٹوکل بندغ آک ہندا وڑاٹ بلکن دا بابت شبت پہلوک ہم اریر، واسہ پورو ع پڑا اس ہندن عارے ہرا زبان و ادب نا بابت مروک آشرہ غا تے شبت وڑاٹ مونی دنگ ع، اوک چونکہ تینے 'دانشور' پار فگ نا خواہندار آفس، ہندا سو ب آتیا ولفنے 'انا' نا ویل ہم مون تروک اف۔ نن دا تو پانگ کینہ کہ 'دا شبت' شرہ غا نا دمستی ع ہر ہم اس براہوئی ادب آتالان مرو، وچنگاری ع وڑاٹ ایٹ براہوئی ادب شنداری نا آسمان آسرمرو، البتہ دا پانگ مریک کہ چٹ سہی، وے شبت فکر و پام ع مونی دروک آک 'انا پرستی' نا گواچی آفس، و اوک رضا کارانہ وڑاٹ تینا کچ علم و پام عتالان کنگ اٹ اختداریہ، داوقا دارو دیو است خواہیک تینا کززرہ۔

سیاہ کار

نت تاتے کیرغ آن ڈغا پیش تما۔۔۔ بدکاری نا گمان توں کلپورہ نا جان سیم سیم۔۔۔ اوہم گدان ائی بس تینا جاگہ غاٹے تینے۔۔۔ رہہ بلیک۔۔۔ وے او تینا سن تینا سچ انا ورناسے توں برام کرسا وخت تہیفگ نا تق خناس۔۔۔ او تینا خیال آتیش مہروان ایسا نکس ع جوڑ کرینس۔۔۔ اونا خنگ اسد ورناسینا دروشم ع تر شاسا دیدہ تیا خوندی کریر۔۔۔ اونا است اسد زبیا سے کن سٹاک، ہرا ہر ننگ اوڑ توں بسوس کچاری کرینس۔۔۔ آخر او اسوچ اس خلسا دودی کرے۔ 'لمہ جان۔۔۔ نن تینا خوشی نا برام اتینا زنگی آتو کک ع تیل ائی چرپ کرے خنگ۔۔۔ ولی دا دشار انا کینہ مارو تیا گمان ایس، ہرا کہ شازو نا اتینے کنگ کینہ۔۔۔ شرع ہم تو خوشی نا برام نا موکل تنے۔۔۔، شازو نا ہیبت آک کلپورہ نا است ع دک خنگرہ۔۔۔ اودے شاہ بیگ یات بس، ہرا زتون او برام کنگ خواہسکہ وے راج انا تفوک آ رواج آتا خلیس آن او بادوی کنگ پائے بائی بس۔۔۔ او زو وولی داد ع بش کرے وچ کنگ نا اشارہ کرسا شازو نا جاگہ ع نشان تس۔۔۔ ہرا زے کہ او دا وخت آلو۔۔۔ ولی دادنا جوہ ہندا خر بزا مس کہ غیرت آن تر خا۔۔۔ او تو کک ع ہرنے راہی مس کلپورہ اوڑ کن گدان نا پڑر ع بزا کرینس۔۔۔ ہر تو م آک گدان نا پد انا تارمٹی شازو ع چار مریرہ۔۔۔ مخلوق اسد ایوڑاٹن مر تمک۔۔۔ نا ساگ ہم منے پین غلط ع گام اس ہر فوس کہ راج ائی تنا باس ع تزوس۔۔۔ کلپورہ یا نا باغ آن دیل اٹ ورندی تو تس وے ہیبت آک اونا است آن پیش متوس۔۔۔ دا خیر ائی شازو ع ہکل غان بے ساکس اسے توں دا سکان

نور پرکانی

کلپورہ ناخف ائی ہیبت ہیبت ناچکو نور اس دن کہ تما او دریبو کرے، بش مس۔۔۔ تارمٹی سرچند متوکہ دیر ہیبت کنگ ع۔۔۔ دا اندازہ مس تے کہ گدان نا پد آن توار جنگ ع۔۔۔ او شافوک آ جاگہ غا تیا نگاہ پڑینے۔۔۔ تو ولی داد ع بے سدھ شازو تینا شازو ملا مجاہد نا دشار کس۔۔۔ ملا مجاہد جاگہ غا آلو۔۔۔ او ہترم مہالوآن برامی کس۔۔۔ ہشت چنا کرے۔۔۔ زو وولگان آن پیش مس۔۔۔ گدان نا پلو آک کری و رغت آن پلو یز سر، چنگو گلپا اس انگاس۔۔۔ او تا تکہ ہمو گلپا غان چرخ کرے۔۔۔ تو شازو نا نت کنگر کس۔۔۔ او گدان نا پد آن ہر سینگا کرار کرار آنت خما جنگ ائی کس۔۔۔ کلپورہ ع مونی سلوک خنا اجم کرے۔۔۔ کلپورہ زو وولگان نا پد انا چرینگا۔۔۔ او ہمو تولد ع چنگ نس ہرا ننگان پایز ائی بریک و خین آکوچ آتے باخسا شھی یک۔۔۔ وے اوکس ع خنو۔۔۔ پدی ہر سینگا تو شازو تینا جاگہ غا دک آنا بر سلوک شازو ع۔۔۔ گدان ائی زغرفا اڑنے۔۔۔ 'مسز دیر تون ہیبت کریر۔۔۔،' کلپورہ شازو دا وولی بلک، وے ہماز کرار اسوچ کرے۔ اودے خلیس کس کرا وولی دا ساکے۔۔۔ 'لمہ ای تینا سنگت تون ہیبت کریرہ۔۔۔، شازو خن تے شیف بوزا چر بلسا پارے۔ ولدا گدان ائی چرینگا۔۔۔ اودے خلیس کس کہ باہ تے ولی دادا ہیبت ہیبت آنا مسکہ۔۔۔ کپ۔۔۔ کلپورہ سنگت نا بنگ تو او سوچ ائی کس کہ لمہ ع امر پائے کہ ملا

افسانہ انت اسے

محبوب شاہ

ہندن براہوئی ادب ائی اولیکو افسانہ "مسافر" ع گوندنگ، ہرا دے ہم خان پنی آ نوشوک نوشتہ کرینے۔ دا افسانہ راہی چندا نا پس منظر اٹ نوشتہ کنگ نے۔ وخت اس کہ افسانہ غانا کتا بی دروشم تنگ 1982 ع آن بنا کرے۔ ودا رداٹ اولیکو کتا ب "انجیر نا بھل" ع، ہرا ڈاکٹر تاج زبیا سانی افسانہ غانا مجموعہ ع۔

دنیا تے ہر ادب نا صنف انا عزت و شرف ادا نا کینا آ بھلا تخلیق کار آدوئی مریک، ہندا تخلیق کار آتا آزمونده و اسلوب، ہموادب نا صنف انا کہ کہانی دنیا تے شوق دودی کرسا یک و اوفا چند انا آزمونده غا ک پوسکن ع پوسکن ع نوشتہ کار ودی کنگ نا خواست کرسا کیرہ۔

رواوی ترقی پند افسانہ غا منشی فرق۔۔۔ 1 ترقی پند افسانہ: ترقی پند افسانہ نا سیالی زندا نا جانی نوشت آتون تفوک ع، اردو ادب اٹ انا مثال ہر چند انا افسانہ غا منشی خنگک، وے اونا افسانہ "کفر" و "انگارے" تے دے نگی قدر آتا خلاف بھلوکچ و ترمذی اس تالان ارے۔ ترقی پند ترقی ائی افسانہ تے پلاٹ، کزدارو کزدارو نا تک اٹ کہ نا کینا ع تاثر اس ودی کنگ نا کوشت کنگانے، داڑان بیدس ترقی پند تحریک و ترقی پند افسانہ نا سخت راہی و معاشی تضاد مارکی نظر اٹ درشان کنگ ع، دن انگ افسانہ تے مسخت ع فن آن چنگ کنگانے۔ جانی دا نوشت آتے وطن و مخلوق اٹ اسد گچین ع پین اس دو بس، داڑان ترقی

ہندن براہوئی ادب ائی اولیکو افسانہ "مسافر" ع گوندنگ، ہرا دے ہم خان پنی آ نوشوک نوشتہ کرینے۔ دا افسانہ راہی چندا نا پس منظر اٹ نوشتہ کنگ نے۔ وخت اس کہ افسانہ غانا کتا بی دروشم تنگ 1982 ع آن بنا کرے۔ ودا رداٹ اولیکو کتا ب "انجیر نا بھل" ع، ہرا ڈاکٹر تاج زبیا سانی افسانہ غانا مجموعہ ع۔

دنیا تے ہر ادب نا صنف انا عزت و شرف ادا نا کینا آ بھلا تخلیق کار آدوئی مریک، ہندا تخلیق کار آتا آزمونده و اسلوب، ہموادب نا صنف انا کہ کہانی دنیا تے شوق دودی کرسا یک و اوفا چند انا آزمونده غا ک پوسکن ع پوسکن ع نوشتہ کار ودی کنگ نا خواست کرسا کیرہ۔

رواوی ترقی پند افسانہ غا منشی فرق۔۔۔ 1 ترقی پند افسانہ: ترقی پند افسانہ نا سیالی زندا نا جانی نوشت آتون تفوک ع، اردو ادب اٹ انا مثال ہر چند انا افسانہ غا منشی خنگک، وے اونا افسانہ "کفر" و "انگارے" تے دے نگی قدر آتا خلاف بھلوکچ و ترمذی اس تالان ارے۔ ترقی پند ترقی ائی افسانہ تے پلاٹ، کزدارو کزدارو نا تک اٹ کہ نا کینا ع تاثر اس ودی کنگ نا کوشت کنگانے، داڑان بیدس ترقی پند تحریک و ترقی پند افسانہ نا سخت راہی و معاشی تضاد مارکی نظر اٹ درشان کنگ ع، دن انگ افسانہ تے مسخت ع فن آن چنگ کنگانے۔ جانی دا نوشت آتے وطن و مخلوق اٹ اسد گچین ع پین اس دو بس، داڑان ترقی

رواوی افسانہ نگار آتیشی سجاد حیدر، قاضی عبدالغفار گورکھ پوری و پین چندی افسانہ نگار آک اریر، ہندن براہوئی ادب اٹ و حیدر زبیر، افضل مروا، ڈاکٹر تاج زبیا سانی، عارف ضیاء و پین چندی افسانہ نگار آک اوارہ۔

علائقہ افسانہ: چنگی تے بیبرہ و بلہ ارا تے چناتے سچ کریرہ چناتے کہ ہنیرہ گھنٹہ غانا گھنٹہ چناک کہ بنگرہ چندی چناک کہ بنگ ناہمہ غا ننگ ہنارہ۔ دا او فتنے آسانی تے خوانے و سرچند مرے و بھلا ت اُست و داغ اٹ تینن اس ودی مسکہ ہرا دے کہ ہنگ نا چھٹی مسکہ چنا و بھلا تینن اسے پچینی اس ودی مسکہ کہ غایتی جن، پری، شہزادہ، بادشاہ، جاوگ، دیو بولا تا کہ غا ک مسرہ۔ بلہ غا ک تینا غا ہوت نا معنہ ایسے کہ اسٹ نا لغوی ایلو تا مجازی مرے۔

افسانہ نگار باقاعدہ افسانہ تے علامت آتے نئے ہماز آسان نئے ہماز مشکل جوڑ کے تا تکہ کس اس او فتنے آسانی تے خوانے و سرچند مرے۔

4- علاقہ افسانہ تے دا گڑا ائی ع کہ او افسانہ نگار آک افسانہ غا کاریم کرینو، وے خالی امیرا ہما دینی بلوچی تے ہزار افسانہ غان زیات نوشتہ کرینے۔ ہندن براہوئی ادب اٹ دا وخت اسکان چندی افسانہ غا کتا ب آک شہیک مسنو، و براہوئی جریدہ و رسالہ غایتی اسد نا سہ براہوئی افسانہ اس دو بریک، وے سنگ یک آخت اٹ انا خواندہ غا ک کم مریرہ۔ نئے کاینو نا دو ہرا وڑ ترمہ دیک انگ ع، داڑان گڑاس پین صنف آتا برجا سنگ مشکل خنگک۔ ایو انٹرنیٹ نا دو ع تے وی، ڈش، کمپیوٹر، لپ ٹاپ، سارٹ فون نا سو ب انا بلہ و بیبرہ نا کہ نا بنگ تو مرانا ہیبت اسد اٹھنی و جدید گڑا نا سو ب آن کیختری اوفا سچائی تو کنگ کن تیار آفس۔ نئے کہ لمہ تینا چناتے وخت تقہ چنا تے ایکٹو کس نا گڑا مشغولی آن وخت اف، اسد کہ تے تے تینا سارٹ فون، لمہ ڈرامہ و چناک گیم گوازی کیرہ۔ وے اسد ایلو ع حوال ہم کیرہ۔ ہر کس تینا جاگہ غا خوش ع۔ کس فیس بک ہر کس و پلو نا شو فنی ع۔ ہندا اٹکان کہ سبب تمک۔ چناک اسکول، باہ دفتر آ ک بک۔ ہرانا نسا ک بھلا مخلوق ع تین پتیشی سیال سیالمداری آ شیبو۔

افسانہ نوشتہ کنگ، ہرا قضا مطلب علامت آتیشی ڈوک کس، افسانہ تے کزدارک اودیم و تالان کنگ نا تا انداز تجربیدی کس، چندیک دا وڑ انا افسانہ ع راہی جبرانا پلو آن جوڑ مروک افسانہ پارینو۔ وے راگی دن اف اٹھنے کہ علامت نا چٹ بلوک آ روایت آک داڑان مست نئے پورو ڈاسہ کہ اس خنگک۔ علاقہ افسانہ مریرہ کہ اوک ہرا کول امعنہ تحوک و پورو ڈاسہ کہ اس خنگک۔ علاقہ افسانہ تے معنہ نا ارا وڑ مریرہ، اسد ہمو وڑ ہرا کہ اسل پاش خنگک و ہر خواٹو ک آ اودے آسانی اٹ سرچند مریک، اٹیکو وڑ ہمو دے پارہ ہرا کہ اولیکو علامت آتا اسہ باقاعدہ نظام اسے نا کنگ اٹ مریک، او افسانہ نگار دا وڑ ع پارینو۔ وے دا افسانہ ع اسد تحریک اسے تا کرسد تما۔ ایو ہم افسانہ ع سچے ہماز بدل وڑ و ڈول اٹ نوشتہ کنگ انک ع۔ علاقہ افسانہ نا شون بلنگ اٹ انتظار حسین، رشید امجد، انو سجاد، خالدہ اصغر نا بھلو دوا۔ ہندن انور سجاد نا افسانہ غایتی پتیشیکو کران انا جبر آتے نشان تنگانے۔ ہندن خالدہ حسین نا علاقہ افسانہ غایتی "ہزار پایہ" و "سور" تے خلیس، بنگ و لمہ نا مہر و جوہ غا تے درشان کنگانے۔ رشید امجد نا شاعری اسلوب، علاقہ بیان اونا افسانہ غایتی اس گچین و نقش و نگار اس ودی کئی، او افسانہ ع چندی تاثر تے وڑاٹ سوچ کرینے۔ افسانہ تے تینا علاقہ نظام ع ہیبت تالان کرینے، داڑان بیدس سرچند پراکش، مظہر الاسلام، مشتاق قمر، مشیایا، مرزا حامد بیگ، لمراج کول، عرش صدیقی و چندی پین افسانہ نگار آک دا فن ع تینا ترقی کریرہ چندیک تو علاقہ افسانہ تے تینا اسٹ انگر ادبیت ع نشان تر، اگہ کس اس اڑنے کہ ایو بگہ نا دور اٹ افسانہ نا نت آخت مرو ع دا قضا پارواٹ ڈاکٹر انورا احمد پانک: ہر گچین آ ادبی صنف انا عزت و شرف اونا بھلا تخلیق کار نا دودی مریک، ہندن تحقیق کروک آتا تجربہ و اسلوب ہمو ادبی صنف انا معنوی دنیا تے شون انا پارہ غا چسکا کا بک و تیت اونا آزمونده غا ترموچ و ترموچ پوسکن آ ہستی و فنی تدبیر نا خواست ع یک۔

ترسا خلیفہ ہم۔۔۔ شازو نا ہیبت آتیا اونا گمان یقین ائی بدل مس کہ شازو سران چپ تمانے۔ او سرچند مس کہ داس عزت نا تو ہو متگ اونا فرض ع۔۔۔ اوننگان شازو نا چوکیداری ع شروع کرے۔۔۔ اٹ نن تق آن تما۔۔۔ وے شازو سرچ غا سرہ ع خنگا۔۔۔ ولدا سبب اسکان سما کتو کہ۔۔۔ کلپورہ ع پین فریشانی اس ہرنے۔۔۔ کہ او ادا مشر دے آن زپ۔۔۔ او خلیس آن ولی داد ع سچ کہ غان سچی کرے۔ ولی داد اسد وار تو ہیکہ مس، جسٹ اس آن پد او تینا زنگی آتو کک ع تیل ائی چرپ کرے خنگ۔۔۔ ولی دا دشار انا کینہ مارو تیا گمان ایس، ہرا کہ شازو نا مٹ منگ کریرہ۔۔۔ لمہ باہ نا تو کک ع ہم سفا کرینے خنگانے کن۔۔۔ وے فی شابد اس کرای او فتنے رسوا کیرہ۔۔۔ اوفا شون ع بوزا کیوہ۔۔۔ پائے کنا شان کم مرے۔۔۔ وے نا کنا سنگتی آضقی ع۔۔۔ بیبرہ بیوس متو ہمو تو کک اٹ تینے تیت خلوث۔۔۔ کہنگ آن پد بترنے آن خوک بریوہ۔۔۔، شازو تالان آ آسمان ائی بوزا استار اسے توں ہندن ع ہم بے کہ مخلوق کہ خواہنگ ع اوائے، نئے کہ بلہ بیبرہ نا بھوک آ کنگ الی ع، ہندن راگی و انسانی ویل آتیا تینے ڈنگ بھانداس منٹ ہندا خاطر آن گچین آ افسانہ نگار کن رحزیت تون اوار اشارہ اگیزی ع ہم افسانہ فن انا ملی بیخ اس پانگنا۔

علاقہ و تجربیدی افسانہ نا بنا۔۔۔ پتیشیکو کرینے غایتی دہائی راگی نا کنگ کن علامت و تجربیدہ اسد کہ ع ایو سوج انا ورندی اسد ہد اسکان دو بریک، وے پوسکن آ کہ نا پین افسانہ جوڑ مس و کرار کرار افسانہ تے چندی وڑاٹ افسانہ غا ک جتا جتا رنگ

☆ ☆ ☆ ☆ ☆

